

üstü sundurma gibi basit bir ahşap örtü ile kapatılmıştır. Burada kareden sekizgene geçişte kullanılan köşe taşlarından ikisi bir Bizans yapısından çıkarılmış devşirme parçalardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ankara Vilâyeti Salnâmesi (1299), s. 177; Cuinet, I, 326; İbrahim İsmail, *Türkiye'nin Sıh-hi ve İctimai Coğrafyası: Kırşehir Vilâyeti*, İstanbul 1341, s. 13, 26; A. Süheyl Ünver – Fehmi Turgal, "Selçuk Türkleri Zamanında Anadolu'da Kaplıcalar", *Beşinci Milli Türk Tıp Kongresi Bildirileri*, İstanbul 1934, s. 3-4; A. Süheyl Ünver, *Selçuk Tababeti*, Ankara 1940, s. 103-104; a.mlf., "Selçuklular Zamanında ve Sonra Anadolu Kaplıcaları Tarihi", *Konya Halkevi Dergisi*, III/3, Konya 1930, s. 1514-1516; Cevat Hakkı Tarım, *Kırşehir Tarihi Üzerinde Araştırmalar*, Kırşehir 1938, s. 200-201; a.mlf., *Tarihte Kırşehir Güleşehri*, İstanbul 1948, s. 17; Rıza Raman, *Şifalı Suları Kullanma İlmi: Balneoloji- Türkiye'nin Şifalı Kaynakları*, İstanbul 1942, s. 439-440; Ahmet Temir, *Kırşehir Emiri Cacaoğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça-Moğolca Vakfiyesi*, Ankara 1959, s. 106, 142; *Kırşehir li Yıllığı* (1967), s. 104; Hikmet Tanyu, *Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri*, Ankara 1967, s. 107, 111, 113, 263; Tahsin Yazıcı, "Kalenderlere Dair Yeni Bir Eser: Manâkub-ı Camal al-Din-i Sâvî", *Necatî Lugal Armağanı*, Ankara 1968, s. 785-797; Ahmet Yaşar Ocak, *Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Süfîlik: Kalenderiler (XIV-XVIII. Yüzyıllar)*, Ankara 1992, s. 221; ayrıca bk. harita; Veysel Arseven, "Karakurt Hamamı", *TFA*, IV/77 (1955), s. 1219; Murat Katoğlu, "XII. yy Konyasında Bir Camii Grubunun Plan Tipi ve Soncemaat Yeri", *TET.D*, IX (1975), s. 81-100; Semavi Eyice, "Kırşehir'de Karakurt (Kalender Baba) İlcası", *TED*, II (1971), s. 229-254.

SEMAVİ EYİCE

KARAKUŞ, Bahâeddin (بهاء الدين قراکوش)

Ebû Saîd Bahâüddin b. Abdillâh el-Esedî er-Rûmî en-Nâsirî (ö. 597/1201)

Selâhaddin-i Eyyûbî'nin
kumandanlarından.

Esedüddin Şîrkûh el-Mansûr'un memlûkü olup onun tarafından âzat edilmişti. İbnü'l-Esîr, Esedüddin'in ölümünden sonra yeğeni Selâhaddin-i Eyyûbî'nin hizmetine giren Bahâeddin Karakuş'un Türk asıllı olduğunu söyler (*el-Kâmil*, XI, 467). İbnü'l-Esîr (a.g.e., XI, 389), İbn Vâsıl (*Müferricü'l-kürûb*, I, 236) ve İbn Kesîr (*el-Bidâye*, XII, 293) gibi bazı müelliflere göre ise Karakuş, Selâhaddin-i Eyyûbî'nin yeğeni Takıyyüddin Ömer'in memlûküdür. Bu bilgilerden hareketle Karakuş'un, Esedüddin'in ölümünden sonra hem Selâhaddin'in hem Takıyyüddin'in hizmetin-

de bulunduğu söylenebilir. Trablusgarp ve Mağrib bölgelerinin fethi esnasında onun Takıyyüddin'in kölesi olarak gösterilmesi, özellikle bu fetih hareketleri sırasında Takıyyüddin'in yanında olduğunu ortaya koymaktadır.

Esedüddin'in ölümü üzerine Karakuş ile Kadı Ziyâeddin İsâ el-Hakkârî, Selâhaddin'in başkumandan olmasında ve Fâtımî Halifesi Âdîd-Lidînillâh tarafından vezirlik makamına getirilmesinde önemli rol oynadılar. Selâhaddin-i Eyyûbî vezir olduğunda Mısır'da 50.000 dolayında yerli ve Sudanlı askerle çok sayıda Ermeni'den oluşan bir okçu birliği vardı. Bunlar ne Selâhaddin'i ne de oradaki Suriyeli askerleri destekliyorlardı. Suriye ordusunu Mısır'dan çıkarma çabası içinde olanların başını çeken Harib Mü'temenü'l-Hilâfe Cevher'in Haçlılar'la iş birliği yaptığı anlaşıldığından idam edilmesi üzerine Sudanlı ve Ermeni askerler ayaklandılar. Selâhaddin, Suriyeli askerlerin isyanını bastırmasının ardından Bahâeddin Karakuş'u üstâdüddâr tayin etti. Bu tarihten itibaren Fâtımî sarayında bütün işler Karakuş tarafından yürütülmeye başlandı. Karakuş bu dönemde Selâhaddin-i Eyyûbî'ye Mısır'da bir müddet vekâlet etti. Selâhaddin-i Eyyûbî 572'de (1176-77) yaptırdığı arazi ölçümü ve iktâların taksimi işinde onu görevlendirdi.

Karakuş, Selâhaddin'in yeğeni Takıyyüddin'in emri altında 568-582 (1172-1186) yılları arasında Kuzey Afrika'da bulunduğu bir Türk birliğiyle çeşitli fetih hareketlerine katıldı. Trablusgarp'ın da içinde yer aldığı çeşitli beldeleri fethetti. Bu arada birçok Arap kabilesi ona katıldı. Karakuş, kısa fâsîlalarla da olsa Selâhaddin-i Eyyûbî'ye bağlı olarak bu bölgeleri yönetmiş olmalıdır. Takıyyüddin'in meşhur kumandanlarından biri olan Boz-aba da bu sırada onun emrine verildi.

Kahire'nin çevresine bir kale inşa edilmesini ve Fustat'ı içine alacak şekilde surların genişletilmesini isteyen Selâhaddin-i Eyyûbî 569'da (1173-74) inşaatın yürütülmesiyle Karakuş'u görevlendirdi. İbn Kesîr'in kaydettiğine göre Karakuş suru, İslâm ordularının Mısır fethi sırasında elde ettikleri ganimetleri bölüştükleri yere kadar uzatmıştır (*el-Bidâye*, XIII, 31). Selâhaddin-i Eyyûbî, aynı yıl Mukattam tepesi üzerinde Cebel Kalesi'ni inşa etme görevini de Karakuş'a verdi. 583 (1187) yılında Akkâ şehrini Haçlılar'dan geri alınca da onu buraya vali tayin etti. Ancak şe-

hir iki yıla yakın bir kuşatmadan sonra 587'de (1191) yeniden Haçlılar'ın eline geçince Karakuş esir düştü. Selâhaddin-i Eyyûbî ile Haçlılar arasında yapılan görüşmeler sonunda Karakuş fidesi verilerek kurtarıldı ve Mısır'a gönderildi.

Karakuş, Selâhaddin-i Eyyûbî'nin ölümünden sonra Mısır'da yerine geçen el-Melikü'l-Azîz'in hizmetine girdi, sultan Kahire'den ayrıldığı sıralarda ona nâiblik etti. el-Melikü'l-Azîz, ölümünden önce oğlu el-Melikü'l-Mansûr Muhammed'i veli-aht ve Karakuş'u da ona nâib tayin etti. el-Melikü'l-Mansûr da onu atabegliğe getirdi. Fakat Karakuş yaşı epey ilerlediği için bu görevde çok kısa bir süre kalabildi. 1 Receb 597'de (7 Nisan 1201) Kahire'de vefat etti, Mukattam'da kendisinin yaptırdığı kuyunun ve havuzun yakınındaki türbesine defnedildi.

İbn Hallikân'ın İbn Memmâtî'ye nisbet ettiği *Kitâbü'l-Fâşûş fî ahkâmî Karakûş* adlı eserde, Karakuş'un devletin çeşitli kademelerinde görev üstlendiği sırada birçok yanlış karar verdiği belirtilmektedir. Ancak kaynaklarda yer alan bilgilerden bu iddianın doğru olmadığı, Selâhaddin'in ülke meselelerinde ona güvendiği anlaşılmaktadır. Bu ithamların İbn Memmâtî'nin şahsî kininden kaynaklandığı ileri sürülmüştür (*İA*, VI, 309). Karakuş'un emirlerini uygulamadaki kararlılığı, sertliği ve başına buyruk davranması da (Ebû Şâme, *Kitâbü'r-Ravzateyn*, II, 244) ona bazı isnatlarda bulunulmasına yol açmış olabilir. Karakuş'un devlet işlerindeki üstün yeteneği yanında bayındırlık alanında da ortaya koyduğu eserler hem bütün müelliflerce takdir edilmiştir. Selâhaddin-i Eyyûbî'nin, 588 (1192) yılında Fustat'tan toplanan 52.000 dinar zekâtın Karakuş'un emrinde saklanması istediği kaydedilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, IV, 266; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, XI, 346-368, 389, 467, 521; a.mlf., *et-Târihu'l-bâhir fî'd-devleti'l-Atâbekiyye bi'l-Mevşil* (nşr. Abdülkâdir Ahmed Tuleymât), Kahire 1382/1963, s. 156; Ebû Şâme, *Kitâbü'r-Ravzateyn*, I, 194-195, 268; II, 244; a.mlf., *ez-Zeyl 'ale'r-Ravzateyn*, s. 19; İbn Hallikân, *Vefeyât*, IV, 91-92; İbn Vâsıl, *Müferricü'l-kürûb*, I, 236; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, Beyrut 1407/1986, XII, 213, 293, 297, 307, 310, 327, 337; XIII, 31; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, IV, 231-232; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, II, 329; Ramazan Şeşen, *Salâhaddin Eyyûbî ve Devlet*, İstanbul 1987, s. 58-59; a.mlf., "Eyyûbîler", *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, İstanbul 1989, VI, 308; Sobernheim, "Karakuş", *IA*, VI, 308-309; a.mlf., "Karakuş", *Eİ²* (İng.), IV, 613-614.

BAHATTİN KÖK